

PO STOPÁCH VÁNOČNÍCH ZVYKŮ A TRADIC

HRAVÝ PRŮVODCE VÁNOČNÍ PRAHOU

NAPSALA
IVA PETŘINOVÁ
ILUSTROVAL
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

Hravý průvodce vánoční Prahou

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.fragment.cz
www.albatrosmedia.cz

Iva Petřinová
Hravý průvodce vánoční Prahou – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

PO STOPÁCH VÁNOČNÍCH ZVYKŮ A TRADIC

HRAVÝ PRŮVODCE VÁNOČNÍ PRAHOU

NAPSALA
IVA PETŘINOVÁ
ILUSTROVAL
VOJTĚCH ŠEDA

FRAGMENT

Vysvětlivky

úkol pro děti

otázka pro děti

OBSAH

Advent	7
1. adventní neděle	12
30. listopadu – Svátek svatého Ondřeje	16
1. prosince – Svátek svatého Františka Xaverského	20
2. prosince	23
3. prosince	26
2. adventní neděle	31
4. prosince – Svátek svaté Barbory	36
5. prosince – Svátek svatého Sáby	41
6. prosince – Svátek svatého Mikuláše	46
7. prosince – Svátek svatého Ambrože	53
8. prosince	59
9. prosince	62
10. prosince	67
3. adventní neděle	74
11. prosince	79
12. prosince	82
13. prosince – Svátek svaté Lucie	85
14. prosince – Svátek svatého Urbana	90
15. prosince	95
16. prosince	99
17. prosince	103
4. adventní neděle	110
18. prosince	113
19. prosince	118
20. prosince	123
21. prosince – Zimní slunovrat	126
22. prosince	133
23. prosince	140
24. prosince – Štědrý den	145
25. prosince – Boží hod vánoční	163
26. prosince – Svátek svatého Štěpána	176
27. prosince – Svátek svatého Jana Evangelisty	183
28. prosince – Svátek Mládětek	187
Vánoční prázdniny	192
31. prosince – Silvestr	197
1. ledna – Nový rok	204
5. ledna – Svátek světel	209
6. ledna – Tři králové, Svátek Zjevení Páně	213

ADVENT

Je-li v adventě bezvětrí,
úroda ovoce se vydaří.

*Vánoce patří bezesporu k nejkrásnějším svátkům celého roku.
Čím jsou dny kratší a chladnější, tím více se na ně začínáme těšit.
S ubývajícím světlem lidé v minulosti trávili stále více času doma.
Zabývali se domácími pracemi nebo si za svitu svíček vyprávěli.
Pojďme se i my na chvíli zastavit a nahlédněme společně
do časů našich předků, kteří si Vánoce i dobu těšení se
na ně uměli jaksepatří užít.*

A Pražané, ti si na oslavu vánočních svátků potrpěli odjakživa. Jak by také ne, vždyť na území hlavního města se křížily hlavní kupecké trasy a od samého středověku tudy projížděli obchodníci z celého tehdy známého světa. Někteří z nich se v Praze usadili natrvalo, a tak tu na jednom území žili společně Češi, Němci, Židé, Italové, Francouzi, Rusíni a mnozí další. Každý z nich si ze své domoviny přinesl své zvyklosti, ty se spojily dohromady a vznikl tak originální, čistě pražský rituál oslav Vánoc. Právě proto se do Prahy dostávaly novinky ze světa jako první a teprve odtud se nové vánoční symboly a obyčeje šířily do dalších míst naší země.

Co se oslav týče, Pražané vskutku nebyli žádní troškaři. Začínali hned prvního prosincového dne a veselili se po celý měsíc od rána do večera. A to už za císaře Karla IV.! Je to až k nevíře, ale už ze 14. století se nám dochoval unikátní, poměrně podrobný popis lidových zvyků tehdejší doby, které sepsal učený benediktinský mnich Jan z Holešova. A v něm rozhodně nešetří kritikou. Lidé se prý daleko více než o duši starají o tělo, přejídají se, hrají v kostky a provádí leccjaká prapodivná kouzla.

Jak je vidět, s našimi předky toho máme společného více než dost. Protože obdobné tradice jako oni opakujeme i po více než šesti stech letech. I když se důvod oslav v průběhu dějin měnil, Vánoce zůstávají svátečními dny pro všechny.

V pohanských dobách bylo vánoční období zasvěceno oslavě zimního slunovratu. Nejdůležitějšími dny oslav byly 21. a 22. prosinec, kdy Slunce doputuje k obratníku Kozoroha a nastává nejdelší noc v roce. Protože tehdy lidé neměli možnost využívat umělé osvětlení, žili až 16 hodin ve tmě nebo přítmí, což v nich pochopitelně vyvolávalo strach či úzkost. Návrat slunce a světla byl proto bujaře oslavován rozličnými obřady.

Nastupující křesťanství tohoto přelomového období astronomického roku využilo a ve 4. století do něj zasadilo vlastní oslavy spjaté s příběhem o narození Ježíše. Stalo se tak, že období Vánoc je prostoupeno jak pozůstatky veselých pohanských obřadů a lidové magie, tak duchovní atmosférou ve zšeřelých kostelích. Vedle zpěvu koled a stavění betléma se tak i po staletích snažíme nahlédnout do budoucnosti rozkrajováním jablek či pouštěním lodiček nebo zajistit si štěstí zavěšováním zeleného jmelí v našich domovech.

Každý si zkrátka může vybrat, co je mu blízké, a vytvořit si tak svůj vlastní rituál. Protože bez ohledu na to, čemu věříme, Vánoce jsou pro většinu z nás především svátky rodiny a vzájemné pospolitosti.

Jak už bylo řečeno, Pražané si užívali plnými doušky nejen samotné Vánoce, ale i dobu předvánoční.

Jak se nazývá období čtyř týdnů, které předchází Štědrému dni?

Samozřejmě je to advent.

Z latiny by se slovo „advent“ dalo přeložit jako „přícházení“, protože v tomto období se věřící připravují na příchod Spasitele. Duchovní příprava spočívá v dodržování půstu a střídmosti nejen v jídle a pití, ale také byly v tomto období zapovězeny hlučné taneční zábavy nebo

svatby. V období adventu slaví svůj svátek řada svatých, s nimiž se postupně seznámíme. Ale ještě předtím proběhly důležité svátky dvou křesťanských mučednic, které ukončovaly období radosti a veselí posledními zábavami před Vánoci.

Víš, jak se jmenuje patronka všech muzikantů, zpěváků a básníků, ale také výrobců hudebních nástrojů?

Je to svatá Cecílie.

Svatá Cecílie slaví svůj svátek 22. listopadu. V tento den se scházeli členové hudebních, pěveckých a literárních spolků k výročnímu shromáždění. Přijímali nové členy, prohlíželi hudební nástroje a rozhodovali o tom, jak naloží s penězi vybranými na dobročinné účely. Večer uspořádali cecilskou taneční zábavu na rozloučenou s veselostí před adventem a tancovalo se až do bílého rána.

Časem podobné spolky zanikly a na svatou Cecilku se pomalu zapomnělo. Poslední zábavy a tancovačky v roce se přenesly na den svaté Kateřiny (25. listopadu). Kateřinské zábavy byly

ojedinělé v tom, že při nich platilo „ženské právo“. To znamenalo, že ženy celé bály organizovaly, staraly se o pohoštění, a dokonce i platily hudebníky. Za to si mohly samy vybírat, s kým půjdou tančit. Pánská volenka se totiž vyhlašovala jen jednou za večer, o půlnoci. Podle úsloví „*Svatá Kateřina dává housle do komína*.“ následujícího dne zábava utichla a nastal čas zklidnění, rozjímání a tichých modliteb.

Na dodržování adventních zákazů dohlíželi tajemní návštěvníci během obchůzek, kteří dokázali zádumčivou adventní atmosféru pěkně rozvířit. Členy domácnosti pak podle jejich zásluh

odměňovali nebo trestali, i když obvykle jen symbolicky. Ponuré prosincové dny s dlouhými večery vylákaly na svět spoustu zajímavých postav soustředěných okolo svátků významných křesťanských světců. Ve skutečnosti jsou ale tyto obchůzky mnohem staršího původu. Kdysi naši předci věřili, že v magických dnech nejtemnější části roku přicházejí z podsvětí duše zemřelých a dochází k prolínání obou světů. Bývala to doba

nadpřirozených bytostí a jevů, a to je také důvod, proč se právě v tomto období ustálilo tolik tradic, pověr a zvyků. Podarovat příchozí znamenalo symbolicky věnovat dary nadpřirozeným bytostem a zajistit si tak jejich přízeň a ochranu. Často takovou obchůzku doprovázel hluk, například hlasitý křik nebo řinčení řetězů. To mělo zahánět od obydlí vše zlé, především nemoci a hladomor.

Vzpomeň si, jaké tajemné postavy, které obcházely domácnosti v období adventu, znáš.

Začátkem prosince chodí Mikuláš se svou družinou, to ví každé malé dítě. Znáš ale například Lucky, Barborky, Perchty, Ambrože nebo Tomy?

Ti a mnozí další svými návštěvami zkracovaly lidem temnou zimu a jako koledníci byli vítaným zpestřením dlouhých večerů. Dodnes nám připomínají, že máme být více než kdy jindy pozorní, ohleduplní a věnovat se pomoci druhým.

Jak je vidět, český národ si vytvořil v průběhu staletí osobitou podobu Vánoc s neopakovatelným kouzlem. Některé staročeské obchůzky a obyčeje sice vymizely, ale objevují se místo nich tradice nové. A pražské Vánoce jsou obzvlášť pestré. Mají podobu magických

lidových obyčejů a bláznivých pověr, důstojných vánočních mší a důmyslně zpracovaných jesliček stejně jako krásných kulturních představení pro celé rodiny, plaveb po Vltavě, bruslení pod širým nebem nebo ochutnávek originálních dobrot. Metropole je slavnostně nazdobena, třpytí se vánočními dekoracemi a na mnoha místech se tyčí vánoční stromy jako hlavní symbol nadcházejících svátků. V historických částech města probíhají vánoční trhy, kde je možné sehnat typické vánoční zboží, ale také spatřit ukázky výroby tradičních lidových řemesel. Nabídka je opravdu široká a vybrat si může každý.

Tak listujte dál a bavte se!

1. adventní neděle

První advent je-li jasný,
bude rok šťastný.

Dneškem vstupujeme do období adventu – času zklidnění a radostného očekávání Vánoc. Již po staletí si lidé připomínají, že se blíží něco krásného. Ať už se těšíme na prázdniny, dárečky pod stromečkem nebo vánoční cukroví, advent nám připomíná ještě něco mnohem důležitějšího... že i v krátkých tmavých dnech může být každý z nás malým světýlkem, které může udělat svět kolem sebe o něco hezčí, ať už pomocí, úsměvem nebo milým slovem.

V 6. století papež stanovil, že advent bude trvat čtyři týdny a potrvá do západu slunce na Štědrý den. Začíná vždy v neděli, která je nejbližší svátku svatého Ondřeje. Může tedy připadnout na některý den mezi 27. listopadem a 3. prosincem.

První adventní neděle je časem, kdy zapalujeme první svíčku na **adventním věnci**. Krásně nazdobený věnec z chvojí nebo jiného materiálu je v předvánočním období ozdobou snad každé domácnosti. Ale ruku na srdce – víš, jak tradice zapalování svíček na adventním věnci vznikla?

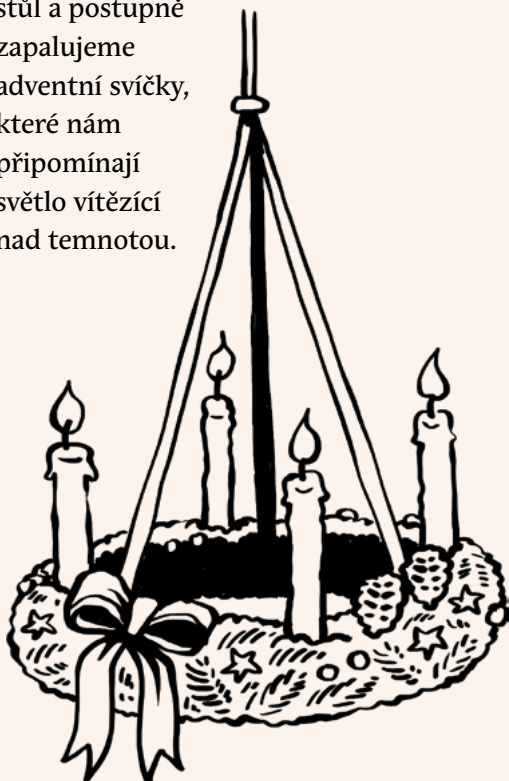
Na rozdíl třeba od jmelí je adventní věnec ryze křesťanskou záležitostí. Zrodil se v roce 1839 v hamburském sirotčinci, kde byl tou dobou vychovatelem mladý pedagog Johann Hinrich Wichern. Toho se děti neustále ptaly, kdy už budou Vánoce. A tak jim Johann pro názornost vyrobil jakýsi adventní kalendář – předchůdce dnešních adventních věnců. Na staré dřevěné kolo od vozu umístil 19 malých svíček a 4 větší bílé. Každý den děti zapalovaly jednu malou svíčku, v neděli pak velkou bílou a ukrajovaly tak dobu čekání na Ježíška. Nápad se začal rychle šířit a zanedlouho byl vystaven první adventní věnec se čtyřmi svíčkami v kostele v Cáchách. Ze severu Německa se zvyk rozšiřoval dál do sousedních zemí a prostřednictvím emigrantů se dostal i do Ameriky.

Věnce se vyrábějí v různých provedeních, ale vždy mají tvar kruhu, který symbolizuje nejen věčnost, ale také ustavičnou cestu Slunce a zároveň pospolitost.

I rostliny, ze kterých jsou vyrobeny, mají svůj význam:

- ✧ vavřín – vítězství nad pronásledováním a utrpením
- ✧ borovice, cesmína, tis – nesmrtelnost
- ✧ cedr – síla a uzdravení

Původně se adventní věnce zavěšovaly na stuhách, tak jak tomu dosud bývá v kostelích. Doma si je ale častěji pokládáme přímo na svátečně prostřený stůl a postupně zapalujeme adventní svíčky, které nám připomínají světlo vítězí nad temnotou.

Svíčky mají dokonce i svá jména. Znáš je?

Jsou to svíce proroků, betlémská svíce, pastýřská svíce a svíce andělská.

První z nich se zapaluje svíčka fialová, tzv. „svíce proroků“, která je nazývána také jako svíčka naděje. Je památkou na proroky, kteří předpověděli narození Ježíše, a podle starých zvyků by ji mělo zapálit nejmladší dítě rodiny.

Druhé fialové svíčky se říká „betlémská“ a představuje lásku.

Třetí se zapaluje růžová svíčka, tzv. „pastýřská“ jako vyjádření radosti, že půst už je skoro u konce.

Čtvrtá, poslední, fialová svíčka tzv.

„andělská“ představuje pokoj a mír.

Každou ze čtyř adventních nedělí se na věnci zapaluje o jednu svíčku navíc. Když se rozhoří všechny čtyři, je Štědrý večer za dveřmi! Nezapomeň je ale zapalovat tak, jak plyne čas, tedy po směru hodinových ručiček.

POVÍDKA

Kdysi dávno žil jeden muž, který měl tři syny. Všechny měl moc rád a k stáru začal přemýšlet, jak by mezi ně rozdělil svůj majetek. Když tak ležel starý a nemocný na lůžku, napadlo ho vyzkoušet, který z nich je nejrozumnější. Zavolal je k sobě, každému z nich dal 5 grošů a požádal je, aby za ně nakoupili něco, co by zcela zaplnilo jeho prázdnou a holou světnici.

Synové si vzali peníze a vydali se splnit otcovo přání.

Nejstarší se dlouho nerozmýšlel a na trhu koupil otep slámy – první věc, kterou uviděl.

Druhý syn chvíli přemýšlel, prošel tržiště křížem krážem a nakonec koupil krásné načechrané peří.

Nejmladší z bratrů si však lámal hlavu: „Co se dá koupit za tak málo peněz a zaplnit tím celou místnost?“ Hodiny a hodiny přemýšlel, až dostal nápad. Vydal se do krámků v jedné postranní uličce a za pět grošů tam koupil svíčku a zápalku.

Druhý den se všichni bratři sešli u otcova lůžka, aby předvedli své dary.

Jako první rozprostřel po zemi slámu nejstarší z bratrů. Ale otýpka vystačila jen na pokrytí jednoho kouta. Prostřední syn vytáhl peří. Bylo sice krásné,

ale nezaplnilo ani polovinu místnosti. Otec byl oběma velmi zklamán a s nedočkavostí očekával, co přinesl ten nejmladší. I bratři po něm zvědavě pokukovali, když se postavil doprostřed světnice. Tam zapálil svíčku a její světlo vmžiku zaplnilo celou místnost.

Všichni měli úsměv na tváři. Otce dárek nejmladšího syna potěšil natolik, že mu s klidem odkázal veškerou půdu i peníze, protože věděl, že s nimi dobře naloží a postará se i o své bratry.

Adventní věnec je bezesporu krásnou vánoční dekorací, ale k odpočítávání dnů do Vánoc už dětem většinou nestačí.

A tak se počátkem prosince v mnoha domácnostech objeví **adventní kalendář**, nejčastěji papírový s 24 otevíracími okénky, za kterými se ukrývají kousky čokolády nebo jiné sladkosti.

Tradice adventních kalendářů je poměrně mladá. První tištěný adventní

kalendář s malými barevnými obrázky přilepenými na lepence vyrobil v roce 1908 nápaditý mnichovský tiskař Gerhard Lang. Ve svých okénkách však tehdy skrýval obrázky a veršíky z bible... Kalendář se sladkým překvapením uvnitř vznikl až v první polovině 20. století ve Spojených státech amerických a okamžitě slavil obrovský úspěch.

TIP
pro děti

*Dostat dárek je vždy fajn, ale co takhle být tentokrát tím, kdo přináší radost a obdarovává? Začátek adventu je ideální příležitostí potěšit někoho blízkého originálním **adventním kalendářem**. Stačí trocha fantazie, trpělivosti, špetka zručnosti a jedinečné vlastnoruční dílko je na světě. Místo miniaturních okýnek v kupovaných adventních kalendářích můžeš využít třeba svačtinové pytlíky, papírové kelímky, krabičky od čaje nebo obálky, očíslovat je od jedničky do čtyřadvacítky a naplnit tím, co obdarovanému jistojistě udělá radost. Můžou to být vlastnoruční výrobky, obrázky nebo básničky, ale také třeba pozvánky na školní besídku, koncert nebo vycházku ven. Děti mohou třeba připravit nedělní snídani, vytvořit vlastní hru, secvičit taneční nebo pěvecké vystoupení, zorganizovat rodinné focení, turnaj v deskových hrách a vůbec cokoli, co obdarovaného potěší. Rozzářené oči maminky, tatínka, babičky nebo sourozenců a radost z každodenních překvapení zahřejí u srdce i je.*

30. listopadu

Když na Ondřeje nasněží,
sníh si dlouho poleží.

Poslední listopadový den přejeme vše dobré Ondřejům. V naší tradici má tento den zvláštní místo. Po mnoho staletí byl považován za počátek vánočního období. Svatoondřejská noc má prý čarovnou moc, kdy z hlubin země vystupují démoni, aby otevřeli bránu kruté vládě zimy a mrazu. Lidé věřili, že právě v tento den mohou za pomoci svatého Ondřeje chránit své domovy a nahlédnout do budoucnosti.

STOJÍ ZA NÁVŠTĚVU:

Staroměstský orloj

Svátek svatého Ondřeje dne

30. listopadu někdy bývá součástí adventu, jsou ale roky, kdy se do něj ještě nevejde. Každopádně je to datum, které bychom si měli zapamatovat. V minulosti totiž patřil svátek svatého Ondřeje k veledůležitým věšteckým dnům. Provozovala se řada magických rituálů, které měly za úkol nahlédnout do budoucnosti. Nejvíc kouzel se týkalo předpovídání svatby, jelikož svatý Ondřej je také patronem nevěst. Způsobů, jak dívky zjišťovaly, jestli je čeká svatba a kdo bude jejich ženichem, byla celá řada:

- ✱ Dívčiným ženichem se měl stát ten, o kterém se jí v noci na 30. listopadu zdálo. Musela ale před spaním

odříkat modlitbičku: „Milý svatý Ondřeji, prosím tebe potají, aby se mi ve snu zjevil ten, který je mně za muže usouzen.“

- ✱ Když se dívka nechtěla spoléhat na noční snění, napsala večer jména čtyř chlapců na papírek, zavázala do rohů kapesníku a uložila pod polštář. Ráno po probuzení rozvázala náhodně jeden z nich a přečetla si jméno budoucího manžela.
- ✱ Trochu složitější byla knedlíčková technika. Papírky se jmény se vložily do těsta čtyř knedlíků. Vařit se jich dalo pět a první, který vyplaval na hladinu, se rozkrojil. Obsahoval buď jméno ženicha, nebo byl prázdný. To znamenalo, že napřesrok žádná svatba nebude.

O tajemném večeru přicházel na řadu také kov alchymistů. Jaký roztavený kov se v minulosti tradičně používal při adventním a vánočním věštění?

Bylo to olovo.

Olovo si děvčata obstarávala nejčastěji ze starých oken, protože dříve se okna skládala z kousků skla zalitých právě do olověných pásků. Časem ale bylo možné v Praze sehnat olovo i na městských trzích. Doma je pak dívky roztavily na lžíci nad plamenem svíčky a nalily do připravené nádoby se studenou vodou přes klíč. Ze ztuhlých tvarů a obrazců,

které se objevily na hladině, se odhadovalo povolání budoucího ženicha. Při troše fantazie se daly rozpoznat podkovy, zbraně, bochánky chleba, pera na psaní, šídla, rýče, motyky, hmoždíře atd. Když se mládež snažila rozluštit, co by který z výtvarů mohl připomínat, bývala u toho spousta legrace. Ovšem nikdo tenkrát netušil, s jak nebezpečným

materiálem si zahrává. Výpary, které vznikají při tavení olova, jsou totiž

jedovaté a mohou způsobit řadu zdravotních problémů.

TIP

Pokud máte chuť zavzpomínat na starodávnou kratochvíli našich předků, vyzkoušejte raději moderní verzi této pěkné tradice.

Ve vánočních sadách se v současnosti prodává bezpečnější bismut nebo cín, se kterým si užijete stejnou dávku zábavy, ale bez obav o své zdraví.

Čarovalo se také s hrnečky. Do pěti stejných hrnečků se ukryl kousek uhlí, chleba, peníz, chuchvalec koudele a hřeben. Se zavázanýma očima si každý sáhl po jednom z hrnečků a odklopil ho. Podle jeho obsahu se věštil budoucí rok –

uhlí znamenalo smutek, chléb hojnost a blahobyt, peníze bohatství, koudel věštila příchod dítěte ještě před svatbou a hřeben byl známkou toho, že si děvče musí na nápadníka počkat ještě celý dlouhý rok.

KDO BYL SVATÝ ONDŘEJ

Ondřej byl Ježíšovým současníkem a učedníkem. V mládí žil spolu se svým mladším bratrem Šimonem v Palestině a na živobytí si vydělával jako rybář. Po Kristově ukřižování podnikal Ondřej stejně jako ostatní apoštolové dlouhé misijní cesty, při nichž vysvětloval podstatu křesťanské víry. Při svém putování přes Balkán obrátil na víru mladíka proti vůli jeho rodičů. Ti prý prohlásili, že by raději viděli syna mrtvého, než aby se z něj stal křesťan, a tak zapálili dům, ve kterém mladík spolu s apoštolem Ondřejem nocoval. Oheň byl ale zázračně uhašen sklenicí vody. Nakonec se Ondřej usadil v Řecku ve městě Patras, ale jeho stáří nebylo příliš klidné. Za svou víru byl pronásledován římským císařem Neronem i vysokými

úředníky. Místodržící města nechal Ondřeje zatknout a obžalovat, že odvrací lid od antických bohů a boří jejich chrámy. Byl odsouzen a ukřižován na kříži, kterému se říká „ondřejský“.

ZAJÍMAVOST

Apoštola Ondřeje můžete spatřit každou celou hodinu v levém okénku Staroměstské radnice. Objevuje se jako druhý v pořadí a v rukou svírá právě „ondřejský kříž“, na němž odsouzenec umíral pomaleji.

Čím se jeho kříž odlišuje od toho tradičního?
Jaký má tvar?

Kříž má tvar písmene „X“.

1. prosince

O svatém Edmundu Kampiáně
ledový vítr fičí ze stráně.

*První prosincový den znamená více než jen další otočení stránky v kalendáři. Je to okamžik, kdy si uvědomujeme, že rok se blíží ke svému závěru a nastává období plné očekávání, tradic, příprav a také zimní atmosféry. První překvapení odhalujeme v adventním kalendáři a mnohá další nás čekají během prosince. Je to totiž měsíc jako žádný jiný...
radostný, tvořivý a plný jedinečných zážitků.*

STOJÍ ZA NÁVŠTĚVU:

Břevnovský klášter

Za skutečný začátek adventních oslav můžeme považovat první prosincový den. Večer se Pražané teple oblékli a vyrazili do Břevnovského kláštera. Ve zdejší bazilice svaté Markéty se totiž pořádala mše za šťastný průběh vánočních svátků. Věřícím se připomínalo, aby v této sváteční době nezapomínali dobrým slovem či skutkem, darem, jídlem nebo penězi na ty, kteří takové štěstí, aby žili v dostatku, nemají. Zároveň kněz nabádal, aby se lidé v prosinci chovali vstřícně

k umělcům, kteří se jim po celý rok snažili zpříjemňovat život. Po tomto kázání všechny vybídl, aby právě na umělce přispěli nějakou částkou. Po dobu adventu se i dnes po celé Praze koná řada výstav, koncertů, divadelních představení a nejrůznějších kulturních akcí. Zjistěte si z bohaté nabídky programů, co by vás zaujalo, a zkuste navrhnout společnou návštěvu svým blízkým. Uvidíte, že už samotné plánování vás vtáhne do té správné vánoční nálady.

*Vstříc vánoční atmosféře se můžete vydat přímo **do Břevnovského kláštera**. Nejstarší benediktinský klášter v Čechách ležící na půli cesty mezi Pražským hradem a Bílou horou založili v lednu roku 993 pražský biskup Vojtěch a český kníže Boleslav II. Podle legendy se název kláštera odvozuje podle břevna, které leželo ve studánce, u níž se oba muži setkali.*

S historií kláštera je úzce spjat pivovar, kde vznikají jak klasické ležáky, tak i pivní speciály. Dospělí návštěvníci je mohou ochutnat a celé rodiny nahlédnout do zákulisí během komentované exkurze. V zimním období tu totiž připravují vánoční prohlídkový okruh s volně přístupnou klášterní zahradou i zpřístupněným Klášterním šenkem s nabídkou místních piv. Tradiční klášterní pivo značky Benedict prý dokáže zahnat smutek i únavu. To by mohla být lákavá pozvánka i pro unavené rodiče.
(www.brevnov.cz)

Když Pražané toho dne odcházeli z břevnovského či jiného kostela večer domů, zdobili ovocné stromy řetězy, vánočními ozdobami a zapalovali na nich

vánoční svíčky a prskavky. Umíš si představit, že celá Petřinská stráň tenkrát zářila jako hvězdná obloha?

Začátkem prosince, kdy jsou dny krátké a temné a my trávíme více času doma, přichází ten správný čas vyzdobit a zútulnit si svůj příbytek. Není třeba hned zdobit celou ovocnou alej, ale co třeba tvůj pokojík? Jistě by nějakou vánoční dekoraci v podobě světýlek, řetězů nebo ozdobiček uvítal.

První prosincový den byl událostmi vskutku nabitý; sotva se děti doma trochu ohrály a vypily čaj s medem, už tloukly na okna **ometačky**! Že nevíte, kdo to je? Možná jste někdy slyšeli lidový výrok: „Co se tady ometáš?“ Ten má prapůvod právě v adventních obchůzkách. Časem se na ně docela zapomnělo, ale ještě před sto lety bývaly ometačky první vánoční postavy, které se v pražských domácnostech pravidelně objevovaly. Chodily celé v černém; měly černé šaty, boty i ponožky, černý plášť, černou mašli ve vlasech a přes obličej bílý šátek

s vystřiženými otvory pouze pro oči. Přesto ometačky nepřišly strašit, naopak. Byly to vánoční prosebnice, které třikrát zaklepaly na dveře a beze slova vešly rovnou do kuchyně k plotně, tu třikrát ometly březovou metlou a požehnaly celé domácnosti. Rodičům popřály šťastné vánoční svátky a poprosily o almužnu. Protože šlo obvykle o chudé ženy, které měly hodně dětí, nebo jejich manželé byli zrovna bez práce, dostávaly většinou hodně. Ale objevovaly se mezi nimi i ženy bohaté, které chodívaly jen do těch nejvybranějších rodin, kde bylo jisté, že almužna bude velkorysá. Takovou odměnu pak poctivě odevzdaly potřebným.

2. prosince

Když na Bibiánu prší,
celou zimu sníh se drží.

Není náhodou, že svatá Bibiána, patronka radosti a dobré nálady, slaví svůj svátek právě na počátku prosince, v čase adventních obchůzek. Jejím posláním je přinášet útěchu lidem, kteří se cítí smutní nebo osamělí. A to se v Praze nemohlo stát v minulosti ani dnes. Druhý prosincový den totiž ožívaly staré příběhy v hraných scénkách na ulicích i na divadelních prknech. A vánoční představení nás baví stále.

Zatímco prvního prosincového dne řádily v pražských domácnostech ometačky, o den později, na svátek svaté Bibiány, vyrazili do ulic jejich mužští kolegové – **ometači**. Šlo o jedny z nejpříjemnějších a nejsympatičtějších vánočních koledních postav. Žádné vyhrožování ani strašení nehrozilo, naopak. Ometači chodili po dvou, na hlavě měli čepici s kožíškem a korunkou z pozlaceného papíru. Oblečení byli jako ponocní, ale přes kožich mívali navlečenou obrovskou bílou košili a v ruce drželi pozlacené peroutky. Jakmile vstoupili do domu, pozdravili a v jednom kuse žertovali. Potom zazpívali písničku a začali oprašovat nábytek, obrazy, klavír a všechny předměty v místnosti. Když všechno ometli, popřáli všem šťastné a veselé svátky a na závěr přidali nějaké vystoupení na aktuální téma. Bývali to obvykle vtipní a pohotiví řečníci, kteří navíc uměli dobře zpívat i tančit, takže pobavili každou společnost. Za to dostali v bohatých rodinách výslužku, kterou také

z velké části rozdali chudým. Nebylo divu, že v rodinách, kde měli hluboko do kapsy, byla jejich návštěva velmi vítaná. Nejenže uklidili, ale ještě rozdávali dárky, jídlo, peníze, oblečení i dobrou náladu. Ometače představovali nejčastěji kabaretní a šantánoví herci a zpěváci. Ale byli mezi nimi i slavní herci a operní pěvci z Národního divadla. Jako ometač začínal své herecké skeče Vlasta Burian a za partnera měl Ference Futuristu. Říkali jim „koule a tyč“. Úspěšně si v roli ometače vedl i další prvorepublikový herec Jindřich Plachta. Těmto bardům se mnohdy vyrovnali i lidové figurky a amatérští herci z ochotnických divadel, kterých tehdy bylo v Praze neuvěřitelné množství.

Většina ometačů po svých bohubilých návštěvách spěchala právě do některého z divadel či kabaretů, kde si převlékli kostým a sotva stihli představení. Ten večer přicházeli za kulturou hlavně chudí, kteří dostali vstupenky od ometačů zdarma jako dárek. Nebylo výjimkou, že ochotnické soubory hrály v sálech hostinců. Po představení si

obvykle všichni dali štamprličku a bylo veselo, kam se člověk podíval.

Druhý prosinec byl velkým divadelním svátkem, kdy všechna pražská divadla

hrála večerní představení. A divadelní tradici zůstává hlavní město věrné doposud.

TIP

*Co takhle na tuto pěknou tradici navázat? Prosincové dny jsou jako stvořené k návštěvě nějakého **divadelního představení** s vánoční tematikou. A že jich v Praze je! Tradičně nabízí dětská představení s motivy blížících se Vánoc Divadlo Spejbla a Hurvínka, Komorní divadlo Kalich, Divadlo Bez zábradlí nebo Staré purkrabství na Vyšehradě. Příběhy pro celou rodinu můžete navštívit například ve Studiu Dva nebo Divadle Na Fidlovačce a léty osvědčená díla klasiků jsou k vidění v Národním či Stavovském divadle.*

3. prosince

O svatém Františku Xaveru
ledový vítr fičí od severu.

Po ruchu prvních prosincových dní, kdy v pražských ulicích řádili ometáči a ometačky, nastal konečně den klidu a rozjímání. Křesťané na celém světě si připomínají příběh jednoho výjimečného světce, jehož životní cesta byla dlouhá, náročná a plná nečekaných zvrátů. Přesto nikdy nepřestal hledat způsob, jak být užitečný druhým.

STOJÍ ZA NÁVŠTĚVU:

Chrám sv. Mikuláše na Malostranském náměstí,
sousedí svatého Františka Xaverského na Karlově mostě

Podle církevního kalendáře slaví
3. prosince svůj svátek František
Xaverský. Jeho poselství je jednoduché

a i pro dnešního člověka je stále aktuální:
„Jdi tam, kde jsi potřebný, a neboj se
konat dobro.“

KDO BYL SVATÝ FRANTIŠEK XAVERSKÝ

Jeho životopis je tak dobrodružný, že by klidně mohl být námětem pro výpravný velkořím. Jakožto chlapec z bohaté baskické rodiny studoval na pařížské univerzitě, kde se seznámil s Ignácem z Loyoly a jeho učením. Stal se jedním z prvních sedmi jezuitů, kteří se na Montmartru roku 1534 zasvětili Bohu, přijal kněžské svěcení a jeho poslání misionáře už nic nebránilo. Z pověření papeže se nejprve vydal šířit křesťanství do Indie. Po strastiplné třináctiměsíční cestě přistál ve městě Goa ovládaném Portugalci a dalších sedm let působil mezi lovci perel na jihovýchodním cípu Indie, na Cejlonu a v Malajsii. Utrpení, které domorodcům působili Portugalci, ho ranilo natolik, že o nespravedlivém vykořisťování psal otevřeně portugalskému králi. Poté se odebral do ještě vzdálenějšího Japonska. Naučil se zdejší řeč a bylo mu dovoleno zde kázat a vyučovat. A dařilo se mu; v jednom měsíci se mu podařilo pokřtít až deset tisíc lidí. Jeho strategie byla prostá – za zvuku zvonečku procházel přes vesnice a snažil se kolem sebe nashromáždit co nejvíce lidí, aby jim mohl předat křesťanské modlitby. Rozhodl se vydat i do Číny, kam měli tehdy cizinci přísný zákaz vstupu. František však neochvějně doufal, že se mu přece jen nějak podaří proniknout až k čínskému císaři a získat jej pro katolickou víru. Portugalská loď ho vysadila na ostrově poblíž Kantonu, kde čekal na majitele malé čínské loďky, který přislíbil, že ho na čínské pobřeží tajně dopraví. Během čekání ale František vážně onemocněl a po čtrnácti dnech v chatrči z klestí zemřel.

Františkovo tělo bylo o několik měsíců později převezeno do města Goa, kde bylo v tamním kostele Il Gesù pochováno. Dodnes je možné spatřit stříbrnou prosklenou rakev s jeho tělem v kapli tohoto chrámu. V roce 1622 byl František Xaverský svatořečen a vedle Ignáce z Loyoly se stal nejzobrazovanějším jezuitou.

Apoštol Dálného východu, jak je světec často přezdíván, je symbolem ctnostného člověka – oddaný a pracovitý, výborný organizátor, který jako by se pro misijní činnost narodil. Zachovala se nám celá řada dopisů zasílaných z jeho cest, ve kterých popsal krajinu, společnost a zvyky, a podal tak cenná svědectví o životě a kultuře v tehdy exotických zemích. Podle nich vzniklo i rozměrné sousoší svatého Františka

Xaverského na Karlově mostě. Je považováno za jedno z nejhodnotnějších a nejkrásnějších, přestože jej jeho autor Ferdinand Maxmilián Brokoff vytvořil v pouhých 23 letech.

Když půjdeš na most od Křižovnického náměstí, sousoší najdeš po levé ruce jako páté v pořadí. Postava Františka Xaverského se s křížem v levé ruce právě chystá pokřtít pohanského knížete klečícího před ním. Dolní část sousoší tvoří postavy z exotických zemí, kde František působil jako misionář. Měli by to být Číňan, Tatar, mouřenín a Ind, avšak v takové podobě, jak si je lidé tenkrát představovali. Dokážeš je rozpoznat?

Toto sousoší je však pouhou kopií. Původní Brokoffovo barokní dílo se zřítilo do Vltavy při povodni roku 1890 stejně jako protější, monumentální skupina okolo Ignáce z Loyoly (dnes stojí na jeho místě postavy věrozvěstů svatých Cyrila a Metoděje).

Jelikož byli oba zobrazováni světci významnými jezuiti, není žádným překvapením, že výrobu soch

financovala teologická a filozofická fakulta, tedy jezuité z Klementina. Smrt svatého Františka Xaverského na břehu oceánu daleko od domova bývala častým námětem oltářních obrazů v jezuitských chrámech. Jeden takový můžeme spatřit v boční kapli chrámu svatého Mikuláše na Malostranském náměstí. Právě okolo tohoto obrazu se točí děj známého romaneta Jakuba Arbese *Svatý Xaverius*.

POVÍDKA

Příběh začíná ve svatomikulášském chrámu, kde se vypravěč setkává s neznámým mužem a dochází k potyčce. Neznámý totiž stojí před obrazem s podezřelým stříbrným předmětem. Vypravěč se domnívá, že muž drží nůž a chystá se obraz zničit. Ukáže se však, že jde pouze o kružítko a muž se snaží obraz překreslit. Představí se jako Xaverius a líčí vypravěči svůj příběh. Xaverius pochází z velmi zbožné rodiny, kde se chová v posvátné úctě obraz svatého Xaveria. Xaveriova babička jako mladá pracovala u malíře obrazu a ten jí těsně před svou smrtí vyzradil, že obraz skrývá tajemství. Kdo ho vypátrá, toho svatý Xaverius odmění neocenitelným pokladem. Babička mu uvěřila a zasvětila obrazu celý život, den co den se k němu chodila modlit. Mladý Xaverius však náboženskému vysvětlení nevěří, dá spíš na rozum a celý život se snaží najít klíč k pokladu pomocí matematiky a logiky.

Jeho celoživotní úsilí vrcholí ve chvíli, kdy už jsou s vypravěčem dobří přátelé. Xaveriovi se podaří vyluštit jakýsi plánec, který je zavede do malvazinské vinice za Smíchovem. Oba jsou přesvědčeni, že právě tam naleznou ohromný poklad, a ještě tu noc začnou kopat. Nejprve nacházejí pár vzácných kamenů, a tak horlivě pokračují. Výkopou dokonce tajemnou truhličku. Nedopatřením se však od zahozené sirky vznítí suchá tráva a začne hořet. Ačkoliv je požár po chvíli uhašen, Xaverius začne blouznit a v pominutí mysli utíká i s vykopanou truhličkou pryč.

Příběh pokračuje až o tři roky později, kdy je vypravěč jakožto redaktor kvůli svým odvážným článkům uvězněn. Ve věznici se setkává s Xaveriem, který je tu držen za podezření z krádeže ve svatomikulášském chrámu. Omlouvá se za svůj někdejší úprk; prý se mu zdálo, že z plamenů vystoupil svatý Xaverius a nabádal ho, aby rychle utekl. Až později zjistil, že v truhle nic cenného není. Vypravěč si uvědomí, že datum, kdy měl Xaverius spáchat krádež, vychází přesně na noc, kdy spolu kopali poklad, a v malostranském chrámu tehdy být nemohl. Zasazuje se o přítelovo propuštění, jenže ten už je v té době těžce nemocný. V okamžiku, kdy ho spatří ležet na věžeňském dvorku, mu silně připomene umírajícího svatého Xaveria na obraze. V závěru se vypravěč vrací na místo jejich prvního setkání, do kostela svatého Mikuláše. Při pohledu na známý obraz ho zaplaví taková vlna nenávisti, že se pokusí obraz, který zabil jeho přítele, zničit.

*Chcete-li nasát atmosféru ponurého obrazu naživo, zavítejte do **malostranského kostela svatého Mikuláše**. To je ten s nepřehlédnutelnou zelenou kupolí, bez které už si panorama Prahy ani neumíme představit.*

Monumentální chrám je veřejnosti otevřen každý den a po zaplacení vstupného si můžete barokní nádheru prohlížet tak dlouho, jak je libo. Pokud dáte dohromady skupinu alespoň o 10 osobách, můžete si domluvit i komentovanou prohlídku s místním průvodcem.

Aby byl váš zážitek z návštěvy chrámu svatého Mikuláše úplný, vystoupejte 215 schodů na věž zvonice. Dříve sloužila jako požární hláska i sídlo ponocného, proto si v ní můžete prohlédnout byt věžníka s černou kuchyní. Věž se nachází ve stejné výšce jako vedlejší kupole chrámu, tedy v 65 metrech, a tak odsud budete mít malostranské střechy jako na dlani. (www.stnicholas.cz)

2. adventní neděle

Když na druhou adventní neděli mrzne,
zima bude tuhá a dlouhá.

Adventní čas pokračuje, světlo na adventním věnci se zvětšuje a s ním i naše touha po klidu a pokoji. Jakmile zapálíme druhou svíčku na adventním věnci, rázem je světla dvakrát více než minulou neděli – a s ním i radosti. Připomíná nám, že dobrý skutek dokáže rozsvítit každou tmu a že každý může být malým světýlkem pro ostatní.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Hravý průvodce vánoční Prahou.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.